

Σεξισμός και Δικαιοσύνη

Το τμήμα για το Γυναικείο Ζήτημα και το Τμήμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ελληνικής Αριστεράς κάλεσε στην Αθήνα τη γαλλίδα δικηγόρο **ODILE DAVERNAS**, γνωστή φεμινίστρια και μέλος του Συμβουλίου Ισότητας της σοσιαλιστικής κυβέρνησης της Γαλλίας. Η DAVERNAS έχει επίσης διδάξει στη Νομική Σχολή στο Παρίσι (Εισαγωγή στο Δίκαιο — Σχέσεις νομικής θεωρίας και πράξης — Φεμινιστική Νομική έρευνα) και πήρε μέρος στους αγώνες για τα δικαιώματα της γυναίκας.

Έχει γράψει δύο βιβλία: «Γυναικείο δικαιο και ανδρική εξουσία» και «Γεννήθηκε αδελφούλα, ετοίμασε αυτοκτονία».

Στη συνέντευξη τύπου που έδωσε αναφέρθηκε σε δύο γυναικεία στερεότυπα: το ένα είναι εκείνο της αδύνατης και τελείως υποταγμένης στον άνδρα γυναίκας και το άλλο είναι της κυριαρχικής γυναίκας που γεννά το κακό και υποτάσσει τον άνδρα στα θέλημά της. Η αδύνατη και υποταγμένη γυναίκα εάν εγκληματήσει θα δικαστεί λιγότερο από έναν άνδρα, κι αυτό γιατί το εγκλήμα της οφείλεται σε αδυναμία και έρωτα. Αντίθετα, η κυριαρχική γυναίκα, εκείνη δηλαδή που παίρνει αποφάσεις, δίνει δείγματα δύναμης και αυτονομίας, εάν εγκληματήσει θα καταδικαστεί σε μεγαλύτερη ποινή από έναν άνδρα σε μια ίδια υπόθεση.

Στη συζήτηση που οργανώθηκε από την Ελληνική Αριστερά με θέμα: «Σεξισμός και Δικαιοσύνη» η γαλλίδα δικηγόρος αναφέρθηκε στην περίπτωση της Κάτιας Κολιτσοπούλου για να τονίσει ότι οι βίαιες πράξεις που διεπράχθησαν εναντίον της αποτελούν απάνθρωπη και υποτιμητική συμπεριφορά σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 2 αυτής της Σύμβασης, κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για κάποιο έγκλημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο, μέχρι να αποδειχθεί, σύμφωνα με τις νόμιμες διαδικασίες, η ενοχή του. Στην περίπτωση της, η στάση του δικαστηρίου και εκείνων που συμμετείχαν στη δίκη, δεν εξηγείται παρά με το σκεπτικό ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι θεώρησαν από την αρχή, ότι αυτή η γυναίκα ήταν ένοχη. Διαφορετικά, δεν θα γινόταν θύμα επιθέσεων, ύβρων και απειλών, παρά μόνο αν την θεωρούσαν εκ προοιμίου ένοχη.

Επίσης, οι δικαστές έχουν μια ορισμένη αντίληψη για το πώς πρέπει να συμπεριφέρεται ένας άντρας και για το πώς μια γυναίκα. Αν μία γυναίκα είναι ένοχος για φυσική κυρίως βία βρισκόμενη σε κατάσταση αλκοολισμού, η εντύπωση του δικαστηρίου είναι φοβερά δυσμενής και πολύ αυστηρή. Γιατί απομακρύνεται πάρα πολύ από την ιδανική γυναικεία συμπεριφορά σύμφωνα με τον τρόπο σκέψης των δικαστών και τι-

μωρείται πολύ πιο αυστηρά από έναν άνδρα. Άλλο παράδειγμα: όταν διώκονται γονείς για στέρση φροντίδας του παιδιού τους, σε όλη τη διάρκεια της δίκης είναι φανερό ότι η κατηγορία απευθύνεται πρώτα στη μητέρα. Θεωρούν ότι είναι δικό της χρέος να φροντίσει και να θρέψει τα παιδιά και να ασχοληθεί μαζί τους και ότι αν ο πατέρας δεν ασχολείται αυτό δεν εκπλήσσει κανένα.

Εξετάζοντας τις δικαστικές αποφάσεις, είναι φανερό ότι η δικαιοσύνη συντηρεί αυτά τα στερεότυπα, τα οποία και πάλι θα χρησιμοποιηθούν. Οπότε συνεχίζεται ένα είδος φαύλου κύκλου ανάμεσα στην κοινωνία και τους θεσμούς. Αυτά τα στερεότυπα αναπαράγονται ασαμάντητα.

Στη συζήτηση αυτή πήραν μέρος και δύο ελληνίδες δικηγόροι, η **Καίτη Παπαρρήγα-Κωσταβάρα** και η **Γιάννα Αθανασάτου**.

Η Καίτη Παπαρρήγα-Κωσταβάρα μίλησε για τον «Σεξισμό της Δικαιοσύνης στη χώρα μας», και είπε ανάμεσα σε άλλα:

1. Η γυναίκα, από τη σύσταση των ανθρωπινων κοινωνιών, δεν ήταν ποτέ ίση με τον άντρα ενώπιον του Νόμου. Παράδειγμα ο Κώδικας του Χαμουραπί, που δεν αναγνωρίζει κανένα καθεστώς ανεξαρτησίας στη γυναίκα.

2. Το Δίκαιο εξυπηρετεί τις ανάγκες της κυριαρχής ομάδας κατά κύριο λόγο αντρικής και συνεπώς εκφράζει τα συμφέροντά της και της βούλησή της. «Άνδρες νομοθετούντες, δι' ο κατά των γυναικών νομοθετούν» Γρηγόριος ο Θεολόγος.

3. Κάτω από την πίεση του γυναικείου κινήματος τα Δίκαια των «πολιτισμένων» κοινωνιών υιοθέτησαν την αρχή της ισότητας των φύλων. Οι νόμοι όμως, που τέθηκαν σε ισχύ, βρίσκουν εμπόδια στην εφαρμογή τους και το μεγαλύτερο είναι οι κοινωνικές αντιλήψεις των φορέων της εξουσίας, μεταξύ των οποίων οι παράγοντες της δίκης (δικαστές, ένορκοι, εισαγγελείς, δικηγόροι). Αντιλήψεις που στηρίζονται σε μύθους καλλιεργημένους από την κυριαρχή ομάδα και στηριζόμενους στους τάχα βιολογικούς ρόλους των δύο φύλων.

4. Οι νόμοι που αφορούν τη γυναίκα προσβάλλονται συχνά από τους ίδιους τους φορείς της εξουσίας. Παραδείγματα από το Οικογενειακό Δίκαιο, σε θέματα επιμέλειας τέκνων, διατροφής της συζύγου, χαμηλόποσης διατροφής τέκνων, εκμετάλλευσης της οικονομικής αδυναμίας των γυναικών για μη διεκδίκηση των δικαίων τους.

5. Η αποθέωση του σεξισμού στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, όπου 1) κυριαρχούν δύο βασικοί μύθοι: α) Ότι η γυναίκα είναι ο ηθικός αυτουργός του κάθε αντρικού εγκλήματος. Β) Ότι η γυναίκα α-

πό τη φύση της δεν έχει εγκληματικά ένστικτα. Αυτό όμως ισχύει μόνο για όσες συμμορφώνονται με τον κοινωνικά αποδεκτό γυναικείο ρόλο. Για τις άλλες ισχύει η καταδίκη με βαρύτερη ποινή. 2) Ισχύουν διπλά κριτήρια ηθικής για άντρες και γυναίκες, με αποτέλεσμα α) η δικανική κρίση να είναι αυστηρότερη για τις γυναίκες και β) η γυναίκα να βρίσκεται πάντοτε σε θέση αμυνόμενης είτε είναι κατηγορος είτε είναι κατηγορούμενη, χωρίς όμως να απολαμβάνει τα δικονομικά δικαιώματα του αμυνόμενου κατηγορούμενου άντρα. Και 3) η επιβαλλόμενη στην καταδικαζόμενη γυναίκα ποινή εκτός από το σφραγισμό της ίδιας έχει χαρακτήρα προληπτικό και για τις άλλες γυναίκες, που δεν πρέπει με κανένα τρόπο να ξεφύγουν από το γυναικείο στερεότυπο.

Η Γιάννα Αθανασάτου μίλησε για την Περίπτωση Κολιτσοπούλου: «Νομικοί όροι — κοινωνικές λογικές». Παραθέτουμε τα κυριότερα σημεία της ομιλίας της:

I. Η Κάτια Κολιτσοπούλου εκτίει αυτή τη στιγμή **τέσσερες ποινές**: ισόβιο εγκλεισμό στις φυλακές, αποκλεισμό κάθε επικοινωνίας με το παιδί της, δέσμευση των περιουσιακών της στοιχείων και, τέλος, απαγόρευση του δικαίωματος να σπουδάσει δίνοντας εισαγωγικές εξετάσεις στη Φιλοσοφική Σχολή.

Έχει ήδη εκτίσει και μία πέμπτη: ηθικό και σωματικό λυντσάρισμα κατά τη διάρκεια των δύο δικών της, «επ' ακροατήριω» και από τον Τύπο.

II. Δεν είναι ασφαλές η μοναδική περίπτωση. Είναι όμως **οριακή**, συμπυκνώνει σε επί μέρους στάδια και πεδία (Τύπος-Δικαιοσύνη-Κοινή Γνώμη) κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία του πώς οι σχέσεις **κυριαρχίας-υποταγής** ανάμεσα στα φύλα βρίσκουν έκφραση και υλοποιούνται σε μία συγκεκριμένη αντιμετώπιση, εν τέλει **σεξιστική**.

III. Μία δικαστική ετυμηγορία δεν μπορεί βέβαια κανείς να την κρίνει, μπορούν όμως όλοι να την σκεφθούν. Εφ' όσον η Δικαιοσύνη, όπως άλλωστε και κάθε πολιτειακή λειτουργία, δεν ασκείται εν κενώ η κρατούσα κοινωνική αντίληψη περνά και στον χώρο της Δικαιοσύνης.

— **Οι έννοιες οι νομικές** δεν είναι έννοιες ουδέτερες· αντίθετα, σε μερικές περιπτώσεις υποδηλώνουν σαφέστερες κοινωνικές αξιολογήσεις επιλογές ιδεολογικές καθαρά από τον χώρο των παγιωμένων κοινωνικών σχέσεων. Η σύνδεση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση της **εφαρμογής** και **ερμηνείας** εννοιών που από την ίδια τους τη δομή είναι χαλαρές, σχετικές, με έντονο το ηθικό-αξιολογικό στοιχείο. Και τέτοια είναι και η έννοια της ηθικής αυτουργίας.

Συνέχεια στην σελ. 38

Σεξισμός και Δικαιοσύνη

Συνέχεια από την σελ. 31

IV. Το περιεχόμενο των μαρτυρικών καταθέσεων που αποτέλεσαν τα υλικά του συλλογισμού και της τελικής καταδικαστικής για ηθική αυτοουργία κρίσης, **ενδεικτικά**: «Το κατασκεύασε και το μετέδωσε με τα διάφορα τεχνάσματα που διαθέτει μία γυναίκα», «Έβαλε όλα της τα μέσα η κατηγορούμενη για να πείσει τον Σ., είτε σεξουαλικά, είτε άλλα», «Έμαθα εκ των υτέρων ότι έβαλε τον Σ. να σκοτώσει», «Διάβαζε αστυνομικά της Αγκάθα Κρίστι».

V. Αν η ιδεολογική μεροληψία υφέρπει στα παραπάνω, δεν συμβαίνει το ίδιο με τους **λόγους στέρησης των ελαφρυντικών**.

Σ' αυτήν την περίπτωση κάθε λέξη, κάθε εκτίμηση, κάθε αξιολογική κρίση είναι χρόνια κάθειρξης. Δεν της δόθηκαν τα ελαφρυντικά του πρότερου έντιμου βίου (: διότι είχε εξώγαμες σχέσεις), της ειλικρινούς μετάνοιας (: διότι δεν ωμολόγησε ποτέ την «πράξη της»), της καλής διαγωγής στη φυλακή (: διότι έκανε απεργία πείνας στη φυλακή για να δει το παιδί της).

IV. Εδώ λοιπόν δεν πρόκειται, απλά για διατύπωση, **φυλετικών επιχειρημάτων**. Στην ουσία συμβαίνει κάποιες, υπαρκτές ή καταλογιζόμενες, κοινωνικές **στάσεις** να αποβαίνουν **κοινωνικά ισοδύναμα εγκλήματος** εφ' όσον λαμβάνουν ποινή!

«Γιατί θεωρητικά ο νόμος είναι ίδιος για όλο τον κόσμο μόνο που αποδίδει στα άτομα λειτουργίες και δικαιώματα σε συνάτηρηση όχι με τον Ποινικό Κώδικα αλλά την κυρίαρχη ιδεολογία».